

Judith Schueler en Ad Knotter*

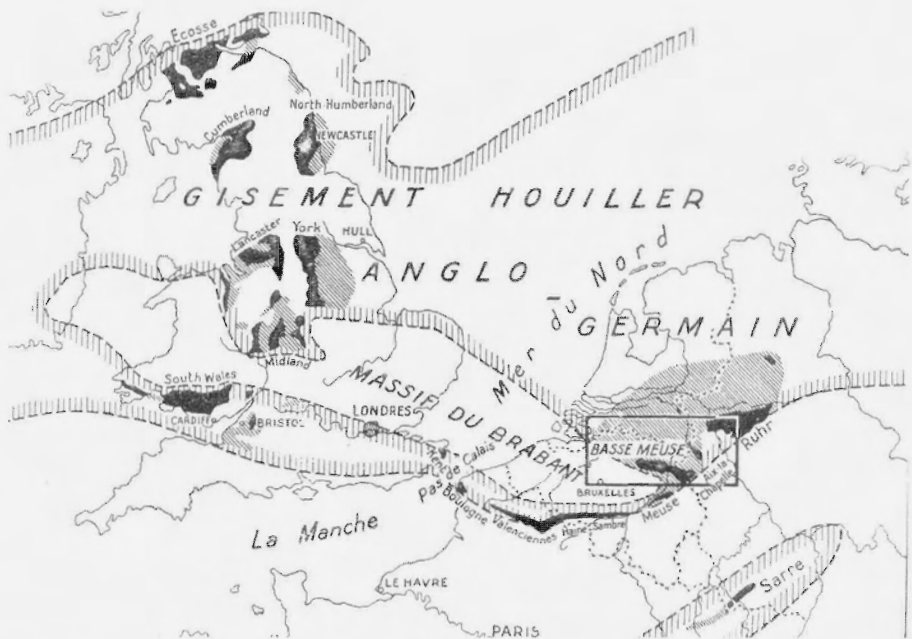
Het verleden van de steenkolenmijnbouw op het West-Europese vasteland Een overzicht van documentatiecentra en musea

Naarmate de afstand tot het mijnbouwverleden van Limburg groter wordt, groeit het besef dat de Limburgse mijnstreek onderdeel uitmaakte van een reeks mijnbouwgebieden in Noordwest-Europa. Onder historici manifesteerde dit besef zich onder andere in het project *Mines et Mineurs* waaraan onderzoekers van de universiteiten in de Euregio Maas-Rijn (Aken, Hasselt, Luik, Maastricht) deelnamen en waarin aspecten van de mijnbouwgeschiedenis in de Euregio Maas-Rijn werden onderzocht.¹ Het onderzoek in het kader van dit project heeft een aantal interessante, zij het verspreide resultaten opgeleverd,² maar is slechts een begin van het grensoverschrijdende en comparatieve onderzoek dat nodig is voor meer en diepgravender historisch inzicht in de samen-

* Technische Universiteit Eindhoven en Sociaal Historisch Centrum voor Limburg/Universiteit Maastricht

¹ Andere voorbeelden van een grensoverschrijdende aanpak zijn: *L'héritage des gueules noires. De l'histoire au patrimoine industriel* (Charleroi 1994) met teksten en foto's over mijnbouw in Nord/Pas de Calais, Wallonië, de beide Limburgen en de streek rond Aken; een officiële vertaling hiervan door Bert van Doorslaer onder de titel 'Koolputterserfgoed in Noord-Frankrijk, Wallonië, de beide Limburgen en het Akense mijnbekken' is te raadplegen op het SHCL; A.P. Versteegh, *De onvermijdelijke afkomst? De opname van Polen in het Duits, Belgisch en Nederlands mijnbedrijf in de periode 1920-1930*. N.W. Posthumusreeks 3 (Hilversum 1994). Een vroege grensoverschrijdende studie is E.A. Wrigley, *Industrial growth and population change. A regional study of the coalfield areas of North-West Europe in the later nineteenth century* (Cambridge 1962). Wrigley behandelt alleen de gebieden waar steenkoolwinning leidde tot de vestiging van zware industrie (dus niet Zuid-Limburg en de Kempen, die in de twintigste eeuw als wingebieden opkwamen). Een moderne en geografisch ruimere vergelijkende studie waarin het industriële aspect als invalshoek wordt genomen is: R. Leboutte, *Vie et mort des bassins industriels en Europe 1750-2000* (Parijs/Montréal 1997). Voor dit overzicht zijn verder geraadpleegd: M. Bruwier (ed.), *Techniques, pouvoirs, main d'oeuvre et reconversion dans les mines de charbon d'Europe occidentale* (Brussel 1989); L. Minten, en B. Van Doorslaer, *Een eeuw steenkool in Limburg* (Tiel 1992); U. Burghardt, 'Der Steinkohlenbergbau in Deutschland', in: U. Wengenroth (ed.), *Technik und Wirtschaft* (Düsseldorf 1993); idem, *Die Mechanisierung des Ruhrbergbaus, 1890-1930* (München 1995); M. Helfer, *Technik im Saarbergbau. Historische Entwicklung und regionale Wirkung* (Saarbrücken 1992); G. Feldman en K. Tenfelde, *Workers, owners and politics in coal mining: an international comparison of industrial relations* (New York 1990); B. Gales e.a. (eds.), *Techniek in Nederland in de twintigste eeuw. Deel 2: Delfstoffenwinning, energie en chemie* (Zutphen 2000).

² De belangrijkste publicaties in het kader van het project zijn: Bouwe Hijma en Guy J.M. Jägers, *Mijnbouw-historische gids. Bronnenoverzicht voor de bestudering van de geschiedenis van de steenkolenmijnbouw in Nederlands Limburg*. NEHA-Series V (Amsterdam 1995); H. Muntjewerff, 'Waterinfusie in de Nederlandse steenkolenmijnen (1945-1974)'. *Erfgoed van Industrie en Techniek* 5 (1996) 56-64; idem, 'Stofbestrijding in de Nederlandse steenkolenmijnindustrie, 1920-1956', in: Jos A. Massard (ed.), *L'homme et la terre/Mens en aarde/Mensch und Erde. Actes du 13e Congrès Benelux d'Histoire des Sciences, Echternach, 1995* (Luxemburg 1996) 73-100; Wiel Kusters en Jos Perry, *Versteende wouden. Mijnen en mijnwerkers in woord en beeld* (Amsterdam 1999); M. Minten m.n.v. V. Jacobs, *Gids voor de studie van de Limburgse steenkoolmijnen*. Studia Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën 64 (Brussel 1996); M. van Haegendoren en B. Pluymers, 'Belgisch-Limburgse mijnwerkers in de jaren twintig. Willige slachtoffers van het kapitaal of een "blauwe-maandag compagnie"?' *Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis* (1997) 83-134. Dit artikel is een samenvatting van een uitgebreider rapport door B. Pluymers, 'De Limburgse mijnwerkers (1917-1939). Ontstaan en consolidatie van de arbeidsmarkt voor mijnarbeid' (Diepenbeek: Onderzoeksgroep Sociale Wetenschappen LUC, 1996; te raadplegen op het SHCL). Akense en Luikse publicaties zijn ons niet bekend.

Het Westeuropese kolenbekken. Kaart uit: A. Delmer, 'Le bassin houiller de la Basse Meuse', *Annales der Mijnen van België/ Annales de Mines de Belgique*, (1957) nr. 1, p. 41-57.

hang en de verschillen tussen de mijnbouwgebieden tussen de Franse Noordwestkust en de Rijn.

De mijnbouw in deze streken was gevestigd op drie kolenlagen: een brede noordelijke laag die begint onder het oostelijke Ruhrgebied, dan geleidelijk daalt via het Akense gebied, Zuid-Limburg en de Kempen (waar de kolenlaag een diepte van 500 meter bereikt) en vervolgens weer opduikt in de Britse mijngebieden in de Midlands en Yorkshire; een zuidelijke, veel smallere en dunnere laag onder de Waalse en Noord-Franse kolenbekkens die in Wallonië veelal vlak aan de oppervlakte ligt, maar naar Frankrijk toe steeds verder wegzakt om eveneens in Zuid-Engeland en Wales weer boven te komen; ten derde de kolenlaag onder het Saarlands-Lotharingse bekken. De oudste mijnstreken treft men aan de uiteinden van deze kolenlagen, waar zij dicht aan de oppervlakte komen.

In de Franse departementen *Nord* en *Pas de Calais* werd steenkool gewonnen in een vrij smalle strook ten zuiden van Lille, die zich globaal uitstrekte van Béthune in het westen tot Valenciennes bij de Belgische grens in het oosten. De oudste ontginningen in dit gebied dateren uit het midden van de achttiende eeuw in het departement *Nord* door de 'Compagnie des Mines d'Anzin' (bij Valenciennes). In het departement *Pas de Calais* kwam de kolenwinning later op gang, in 1841. In de decennia daarna werden hier, in de omgeving van Lens en Béthune, in hoog tempo mijnen geopend. Dit Noord-Franse kolengebied wordt meteen over de Frans-Belgische grens tot bij de Henegouwse hoofdstad Mons (Bergen) voortgezet in de roemruchte *Borinage*. Ten oosten van Mons ligt het

Herman Heyenbrock (1871-1948), Mijnwerker op weg naar huis. Heyenbrock was bij uitstek de schilder van technische veranderingsprocessen in de maatschappij en arbeiders in die processen met oog voor hun sociale situatie. (Pastel, coll. Limburgs Museum Venlo)

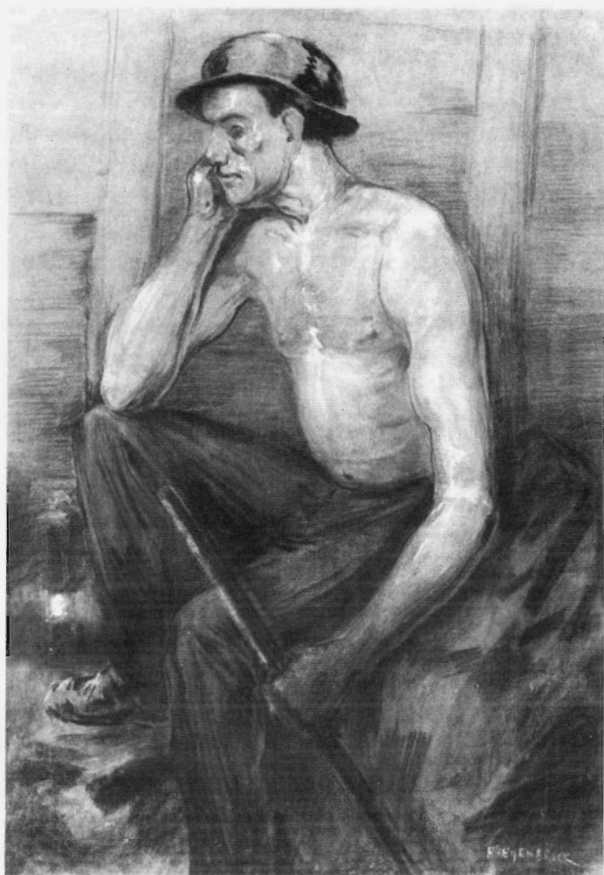
zogenaamde bekken van het Centre en vervolgens worden dan nog de bekken van Charleroi en Basse-Sambre onderscheiden (tot bij Namen). In deze streken werd al in de Middeleeuwen steenkool gedolven. In de tweede helft van de achttiende eeuw begon hier een systematischer exploitatie als gevolg van de zeer vroege industrialisatie van het Centre en Charleroi, maar de grootste groei vond plaats in de negentiende eeuw. Ook het verder naar het oosten gelegen *Luikse bekken* is een zeer oud wingebied. Aanvankelijk beperkte de kolenwinning zich

tot de hellingen in de Maasvallei, maar sinds het begin van de negentiende eeuw maakte de ontwikkeling van bemalingspompen ontginning van dieper gelegen lagen mogelijk. De ijzer- en staalindustrie was hier duidelijk de motor van het ontstaan en de groei van grootschalige mijnactiviteit. Luik werd een belangrijk centrum van technische kennis over het mijnwezen en de mijnexploitatie door de beroemde 'Ecoles de Mines de Liège', een belangrijke leverancier van mijningenieurs voor heel België en daarbuiten.

De *Akense mijnen* hebben dezelfde bakermat als de Kerkraadse: de ontginningen van de abdij Rolduc in het Wormdal. De mijnen werden vanaf 1834 grotendeels in exploitatie genomen door de Eschweiler Bergwerks Verein. Ook hier waren leveranties aan de staalindustrie een belangrijke motor, met name aan het Luxemburgse ARBED-concern. In het *Ruhrgebied* werd de kolenwinning tot in de negentiende eeuw alleen op kleine schaal bedreven. De eerste moderne mijn, de *Zollverein*, dateert van 1842. De industrialisatie van het Ruhrgebied heeft veel te danken aan de overdracht van kapitaal en technische kennis uit Luik (met Aken als 'tussenstation'). De enorme expansie van de kolenwinning in de tweede helft van de negentiende eeuw maakte het Ruhrgebied tot een van de belangrijkste industriegebieden van de wereld. De kolenbakkens van *Saarland* en *Lotharingen* strekken zich uit van de omgeving van Saarbrücken tot over de (huidige) Frans-Duitse grens in Lotharingen. De grensscheidingen hebben hier verschillende industriegebieden doen ontstaan. De kolenwinning in dit gebied stond vooral in dienst van de ijzer- en staalindustrie in de omgeving (Saarland, Luxemburg en Lotharingen).

Afgezien van de oude domaniale mijnbouw in het dal van het grensriviertje de Worm door de abdij van Rolduc, is de exploitatie van kolenlagen in *Nederlands Limburg* van veel jongere datum. In het begin van de twintigste eeuw werden nieuwe mijnen in de oostelijke mijnstreek door particuliere ondernemingen in exploitatie genomen met behulp van Frans en Belgisch kapitaal. Vanaf 1902 werden moderne en grootschalige mijnen in de oostelijke en westelijke mijnstreek alleen nog door Staatsmijnen opgericht. De productie in de mijnen in *Belgisch Limburg* kwam voornamelijk in de jaren 1920 opgang. Zij werden veelal door Franse en Waalse staal- en mijnondernemingen opgericht om in hun kolenbehoefte te voorzien. Anders dan in de oude mijncentra in Noord-Frankrijk, Wallonië en Duitsland ontstonden in Belgisch en Nederlands Limburg dus zuivere wingebieden, van waaruit de steenkool werd getransporteerd naar industriële en andere afnemers elders. In Belgisch en Nederlands Limburg ontstond geen aan de kolenwinning gebonden zware industrie.

De opkomst, de bloei en het verval van al deze gebieden als centra van mijnexploitatie vielen samen met de nu afgesloten historische periode waarin steenkool de belangrijkste bron van energie was. Steenkool stond aan de basis van de economische transformatie die gewoonlijk wordt aangeduid met de term industriële revolutie en voorzag de wereld lange tijd ook indirect, via de opwekking van elektriciteit, van energie. Twee specifieke kenmerken van deze energiebron – de vindplaats onder de grond en het grote volume – zorgden voor

Herman Heyenbrock (1871-1948), *Rustende mijnwerker*. (Pastel, coll. Limburgs Museum Venlo)

hoge kosten bij de winning en het transport. Zolang de technische mogelijkheden ontbraken om dieper gelegen kolenlagen te ontginnen – en dat was gedurende het grootste deel van de negentiende eeuw het geval –, kon mijnbouw alleen plaatsvinden in gebieden met relatief makkelijk winbare kolen. In verband met de hoge transportkosten ontstonden dichtbij deze kolenmijnen industriegebieden, met name van zware industrieën met een hoog kolenverbruik zoals hoogovens en staalfabrieken. De kolenwinning stond hier veelal ten dienste van de staalindustrie. De combinatie staal-steenkool stond aan de wieg van machtige concentraties van kapitaal en arbeid, familiebedrijven met soms legendarische namen, zoals Krupp en Thyssen in het Ruhrgebied, Cockerill in het Luikse, en De Wendel in Lotharingen. De laatsten waren overigens ook in Zuid-Limburg en het aangrenzende Akense gebied actief als eigenaars van de Oranje-Nassau- en Carolus Magnus-mijnen. In deze streken, die ieder voor zich weer een eigen ontwikkelingsgeschiedenis hebben, treft men de oudste

industriegebieden op het Europese vasteland aan. Dat geldt niet voor de Kempense en Zuid-Limburgse mijnstreken: kolenwinning werd daar pas economisch rendabel en technisch mogelijk in de twintigste eeuw.

Het verschil tussen de van oorsprong negentiende-eeuwse mijnbouw- en industriegebieden in Noord-Frankrijk, Wallonië en Duitsland aan de ene, en de moderne twintigste-eeuwse kolenwinning *pur sang* in Zuid-Limburg en de Belgische Kempen aan de andere kant, neemt niet weg dat er in de ontwikkeling van dit hele Noordwest-Europese complex tal van wederzijdse verbindingen zijn aan te wijzen. Tussen de gebieden onderling vond op allerlei manieren uitwisseling plaats van arbeid, kapitaal, ondernemerschap, technische kennis en specifieke mijnwerkersgebruiken. De begrenzings van de markten voor kapitaal, arbeid en technische kennis en de configuratie van cultuurpatronen vielen per se niet samen met economisch-geografische, taal- en/of politieke grenzen. Nationale grenzen speelden soms een belangrijke rol omdat nationale belangen aanleiding konden zijn de kolenwinning ter hand te nemen om de markt in eigen land van brandstoffen te voorzien en invoerrechten en/of hoge transportkosten te vermijden. Niettemin zijn er vele voorbeelden te geven van grensoverschrijdende kapitaalsinvesteringen en eigendomsverhoudingen, arbeidsmigratie, overdracht van technische kennis en vaardigheden. De systematische kennis daarover is echter in feite nog erg beperkt. Daarvoor is vergelijkend onderzoek nodig naar de opleiding en achtergronden van mijnningenieurs in de diverse gebieden; naar kapitaalstromen en bezitsverhoudingen van mijnondernemingen; naar de rekrutering van mijnwerkers in binnen- en buitenland; naar de verbindings-, maar ook de scheidingslijnen op de interregionale arbeidsmarkten; naar het imago en het zelfbeeld van de mijnwerker als archetypische 'proletariër' en de sociale interventies die dat imago uitlokte; naar de opvallende verschillen in de dominante sociaal-politieke oriëntatie (tussen radicaal socialistisch en corporatistisch katholiek) van de mijnwerkersbevolking; naar de huisvestingspolitiek van mijnondernemingen; naar de mijnarchitectuur en -infrastructuur (en wat daarvan nog rest). Het terrein van onderzoek dat hier braak ligt nodigt bij uitstek uit tot samenwerking tussen geïnteresseerden in de mijnbouwgeschiedenis in het hele Noordwest-Europese kolenwingsgebied.

Het hier gepresenteerde overzicht inventariseert documentatiecentra, musea en onderzoeksgroepen, die in de Noordwest-Europese mijnbouwgebied op het vasteland actief zijn. Het is te beschouwen als het afsluitende werkstuk van het project *Mines et Mineurs* en wil uitnodigen tot verruiming van de horizon over de grenzen van het Limburgse mijngebied heen, wil de studie van het hele gebied bevorderen en nadere kennismaking stimuleren door bezoeken aan de musea en documentatiecentra elders.

Het inventarisatieproject stond onder leiding van Wiel Kusters en Ad Knotter, hoogleraren aan de Faculteit der Cultuurwetenschappen van de Universiteit Maastricht. Het werd uitgevoerd door cultuurwetenschapster Judith Schueler.

Herman Heyenbrock (1871-1948), *Krantlezende mijnwerker*. (Pastel, coll. Limburgs Museum Venlo)

De gegevens werden in eerste instantie verzameld door aan ons bekende onderzoekers om informatie te vragen. Velen van hen zijn zeer behulpzaam geweest met het verstrekken van gegevens voor dit overzicht. Ben Gales (Groningen), Serge Langeweg (Maastricht), Jacques Crul (Blegny) en Adriaan Linters (Kortrijk), Bert Van Doorslaer en Filip Delarbre (Beringen) willen wij daarvoor met name bedanken. Daarnaast is er op het Internet gezocht met de trefwoorden 'steenkolenmijnbouw' en 'geschiedenis' en werden reeds bestaande overzichten en gidsen geraadpleegd.³ Onderzoekers en musea werden ook persoonlijk bezocht. Al snel bleken er tientallen kleinere organisaties en een groot aantal onderzoekers op dit terrein actief te zijn of te zijn geweest, maar slechts weinig in geïnstitutionaliseerde onderzoekcentra op het gebied van de geschiedenis van steenkolenmijnbouw. Tevens bleek er in het onderzoek veel 'verloop' te zijn. Veel van de aangeschreven onderzoekers hadden het veld inmiddels verlaten en deden ander type onderzoek. De constante factor in het onderzoek naar de geschiedenis van de steenkolenmijnbouw zijn de musea. Rondom en in de mijnbouwmusea circuleert veel kennis en expertise; invloedrijke onderzoekers zijn er in dienst of hebben er contacten mee. Van verschillende kanten werd er op gewe-

³ Behalve het in noot 1 genoemde *L'héritage des gueules noires*, zijn in dit verband informatief: *Gids van de Industriemusea in de Euregio Maas-Rijn* (Blegny, z.d.) en H.W. Wild, *Schau- und Besucherbergwerke in Europa* (Haltern 1998).

Herman Heyenbrock (1871-1948), Exterieur van de kolenmijn Laura in Eygelshoven (Pastel, coll. Limburgs Museum Venlo)

zen dat ook vrijwilligersorganisaties en oud-mijnwerkersverbanden een belangrijke bijdrage leveren aan de kennis van het mijnbouwverleden. Uit de enorme hoeveelheid van dit type organisaties moest een selectie worden gemaakt. Criteria daarbij waren enerzijds het door ons ingeschatte belang van de instelling, anderzijds de aanwezigheid van voldoende relevante gegevens. Een zekere mate van subjectiviteit en onvolledigheid moest daarbij voor lief worden genomen. Het grootste probleem vormde Noord-Frankrijk. Hoewel daar veel musea bestaan, was het moeilijk voldoende informatie te verkrijgen. Uiteindelijk is besloten alleen de musea in Lewarde en Petite Rosselle op te nemen, omdat die een belangrijke archief- en onderzoeksfunctie hebben.

Het overzicht is als volgt opgebouwd: eerst worden de gegevens van enkele internationale organisaties vermeld die van belang zijn voor de geschiedenis van de steenkolenmijnbouw in het algemeen; daarna volgen documentatiecentra, musea en overige instellingen.

Overzicht

Algemeen

Mining History Network

<http://www.ex.ac.uk/~RBurt/MinHistNet/>

mining-history-

request@mailbase.ac.uk

R. Burt

A forum for the discussion of all aspects of the history of mining and associated activities.

European Federation of Associations of Industrial and Technical Heritage (E-FAITH)

c/o Associació del Museu de la

Ciència i de la Tècnica i d'

Arqueologia Industrial de Catalunya

Rambla d'Egara 370

E-08221 Terrassa

T +34 (0)93 7803787

F +34 (0)93 7806089

associacionmct@eic.ictnet.es

<http://www.e-faith.org>

J. Munt (chair)

Goals are to exchange information, promote collaboration between affiliated associations involved in areas of common interest and support the development of projects between affiliated associations.

TICCIH (International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage)

c/o 15, Rue des Filles Calvaire

F-75003 Paris

T +33 (0)4 18873491

F +33 (0)4 18873491

bergeron@msh-paris.fr

<http://www.museu.mnactec.com/TICCIH/>

CIH/

Prof. L. Bergeron (president)

TICCIH is the world organisation for industrial heritage, promoting preservation, conservation, investigation, documentation, research and interpretation of industrial heritage.

TICCIH Coal Mining Section

Crown Buildings, Plas Crug

SY23 2HP Aberystwyth Dyfed

T +44 (0)1970 621215

F +44 (0)1970 627701

stephen.hughes@rcahmw.org.uk

dr S. Hughes (chair)

see: TICCIH

Documentatiecentra

Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques

Université de Liège

Avenue des Tilleuls 15

B-4000 Liège

T +32 (0)4 3669446

robert.halleux@ulg.ac.be

Prof.dr R. Halleux

Le Centre d'Histoire des Sciences et des Techniques a pour but de fournir un soutien scientifique et logistique à toute personne ou institution qui s'intéresse à l'histoire des sciences, des techniques, de l'industrie, ainsi qu'à l'archéologie industrielle.

Les Archives de Wallonie

Avenue P. Pastur 11

B-6032 Charleroi

T +32 (0)71 4358 10

F +32 (0)71 354645

museephoto@infonie.be

<http://www.musee.photo.infonie.be>

Les Archives de Wallonie sont en

quelque sorte un département du Musée de la Photographie dont l'objectif est de 'constituer aujourd'hui des archives photographiques pour demain'.

Zie: *L'heritage des Gueules noires. De l'histoire au patrimoine industriel.* (1994). Charleroi: Archives de Wallonie

Sauvegarde des Archives Industrielles du Couchant de Mons (SAICOM)

Place du Parc 20

B-7000 Mons

T +32 (0)65 373717

F +32 (0)65 373054

assunta.bianchi@umh.ac.be

mme. A. Bianchi

SAICOM a été créée pour préserver le souvenir des activités industrielles du Borinage en particulier et de la région de Mons en général. Ses objectives sont la sauvegarde des archives et l'organisation de toute activité pour contribuer à préserver le patrimoine historique et culturel.

Zie: Bianchi, A. (1997). *Guide des Fonds et Collections.* Mons: Sauvegarde des Archives Industrielles du Couchant de Mons

Institut d'Histoire Ouvrière Economique et Sociale de Seraing (IHOES)

Avenue Montesquieu 3

B-4101 Seraing

T +32 (0)4 3308428

M. Hannotte (directeur)

Archiv für soziale Bewegungen c/o Stiftung Bibliothek des Ruhrgebiets

Clemensstraße 17-19

D-44789 Bochum

T +49 (0)234 32 22555

F +49 (0)234 32 14249

Gustav.Seebold@ruhr-uni-bochum.de

<http://www.ruhr-uni-bochum.de/isb/archiv/asb.htm>

dr G. Seebold (Leiter)

Das Archiv für soziale Bewegungen verwaltet das Archivgut der Industriegewerkschaft Bergbau und Energie bis zur Fusion der Gewerkschaft mit der IG Chemie im Jahre 1997.

Bibliothek des Ruhrgebiets

Clemensstraße 17-19

D-44789 Bochum

T +49 (0)234 32 26355

F +49 (0)234 32 14007

Heinz.Albrecht@ruhr-uni-bochum.de

<http://www.ruhr-uni-bochum.de/isb/bibliothek/bdm>

H. Albrecht (Info)

Die Bibliothek des Ruhrgebiets hat die Bergbau-Bücherei Essen, die Bibliothek des Instituts für soziale Bewegungen der Ruhr-Universität Bochum sowie die Bibliothek der ehemaligen Industriegewerkschaft Bergbau und Energie aufgenommen.

Bergbau-Archiv Bochum/Zentrum der Montangeschichtsforschung

Deutsches Bergbau-Museum

Am Bergbaumuseum 28

D-44791 Bochum

T +49 (0)234 5877 154

F +49 (0)234 5877 111

e.kroker@lb.dmt.de

<http://www.bergbaumuseum.dmt.de/>

Frau Dr. E. Kroker

Zentrales historisches Archiv des Bergbaus in der Bundesrepublik Deutschland am 1. Juli 1969 gegründet. Die Trägerschaft des Bergbau-

Archivs übernahmen die Westfälische Berggewerkschaftskasse, die Wirtschaftsvereinigung Bergbau und der Gesamtverband des Deutschen Steinkohlenbergbaus.

Zie: Kroker, E. (1977). *Das Bergbau-Archiv und seine Bestände*. Bochum: Deutsches Bergbau-Museum

Limburgs Film en Video Archief

p/a Limburgs Museum Keulsepoort 5
NL-5911 BX Venlo

T +31 (0)77 3522112

F +31 (0)77 3548396

<http://www.lifva.ab-c.nl>

F. Holthuizen (filmarchivaris)

Het Limburgs Film en Video Archief (LiFVA) is een aan het Limburgs Museum verbonden archiefinstelling met als taak het inventariseren, verwerven, ontsluiten, conserveren en beschikbaarstellen van historische bewegende beelden over de provincie Limburg, waaronder materiaal over mijnbouw.

Zie: Holthuizen, F. (1997). *Limburg in bewegend beeld 1911-1996. Catalogus van film- en videomateriaal over Nederlands-Limburg*. Venlo: Limburgs Film en Video Archief

Sociaal Historisch Centrum voor Limburg

Boschstraat 73

NL-6211 AV Maastricht

T +31 (0)43 3250141

F +31(0)43 3255788

SHC.Limburg@inter.nl.net

prof.dr A. Knotter (directeur)

Het verzamelen, ordenen en bewaren van archieven en het doen van wetenschappelijk onderzoek naar onderwerpen die van belang zijn voor de sociaal-economische en sociaal-

culturele geschiedenis van Limburg. Archieven van particuliere mijnen en de Vereniging De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg (GSL). Ook veel grijze literatuur over mijnbouw.

Zie: *Studies over de sociaal-economische geschiedenis van Limburg. Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg*. Maastricht: SHCL. (1959-...)

Musea

Le Grand Hornu

Rue Sainte Louise 82

B-7301 Hornu

T +32 (0)65 770712

F +32 (0)65 787398

mme. Busine (directrice)

Le Grand Hornu fut l'un des plus grands charbonnages de Belgique. L'ensemble combine tous les styles de constructions liées à l'activité d'un charbonnage: puits, cheminées, ateliers, bureaux, une 'château' et une cité ouvrière.

Musée de l'Industrie

Rue de la Providence 134

B-6031 Marchienne-au-Pont

T +32 (0)71 605610

F +32 (0)71 861517

museedelindustrie@belcast.be

<http://www.muse.ucl.ac.be/MSW/MSW-MarchIndus.html>

J.-L. Delaet (conservateur)

Vastes halls industriels formant un ensemble architectural imposant construit en 1920 pour les Forges de la Providence.

Musée de la Mine

Château Bivort

B-6140 Fontaine-l'Éveque

T +32 (0)71 548184

C'est dans les souterrains du château de Fontaine l'Eveque que l'on peut découvrir une mine-école: 70 mètres de galeries reconstituées accueillent et matériel de sauvages utilisés lors des coupes de grisou.

Blegny-Mine

Rue Lambert Marlet 23

B-4670 Blegny

+32 (0)4 3874333

+32 (0)4 3875850

domaine@blegny.be

<http://www.blegny.be/mine/mine.htm>

J. Crul (directeur)

Deux galeries sont reconstruites à 30 et 60 mètres.

Zie: Defer, J. (2000). *Mon Histoire au Charbonnage de Blegny-Trembleur*.

Liège: Collection Comté de Dalhem

Vlaams Mijnmuseum

Koolmijnlaan 201

B-3582 Beringen

T +32 (0)11 453025

F +32 (0)11 453025

filip.delarbre@busmail.net

<http://www.beringen.com/beringen/vvv/msmuseum.htm>

F. Delarbre (conservator)

Het museum bewaart en ontsluit een belangrijk industrieel erfgoed en biedt educatieve mogelijkheden om de evolutie van de mijnnijverheid te illustreren. Het bevat een collectie oud mijn- en geologisch materiaal en een 'ondergrondse' imitatiewerkplaats.

Musée de la Vie Wallonne

Cour des Mineurs

B-4000 Liège

T +32 (0)4 2236094

http://www.netline.be/atlas/liege/musee/vwl/home_vwl.htm

mme. N. Maquet (directrice)

Le musée d'ethnologie de Wallonie est situé dans le cadre d'un ancien couvent de frères mineurs. Il présente des objets et documents se rapportant à la vie quotidienne et aux métiers traditionnels des Wallons. Une galerie de mine a été reconstituée.

Ecomusée Regional du Centre

Abbe Pourbaix, Rue Saint Patrice 2bis

B-7071 La Louvière

T +32 (0)64 28000

J. Liébin (animateur)

Après la cessation des activités de charbonnage de Bois-du-Luc en 1973, un comité de défense, réussit à obtenir l'achat des maisons par l'Etat, qui les restaurera et le site deviendra l'écomusée régional du centre.

Exposition permanente 'La Région du Centre, du charbon à la chimie'.

Parc d'Aventures Scientifique du Crachet (PASS)

Rue de Mons 3

B-7080 Frameries

T +32 (0)70 222252

<http://www.pass.be>

Het PASS ligt op het terrein van een oude geklasseerde steenkoolmijn te Frameries.

Museum Ons Mijnerleden

Kastanjestraat 7

B-3530 Houthalen

T +32 (0)11 52 28 02

Geschiedenis van de steenkoolmijnen en de mijnwerkers in Limburg. Het ontstaan, de ontdekking en delving van steenkool van oertijd tot heden.

Museum van de Mijnwerkerswoning

Marie-Joséstraat 3
B-3630 Eisden/Maasmechelen
T +32 (0)89 775626 / 764575
F +32 (0)89 764575
Twee woningen. De linker woning is ingericht zoals een mijnwerkerswoning in de jaren 1930. In de rechterwoning worden het Eisdense archief en documentatiecentrum o.m. over de koolmijn en de cités en enkele tentoonstellingsruimten ondergebracht.

Centre Historique Minier de Lewarde

Fosse Delloye
F-59287 Lewarde
T +33 (0)327958282
F +33 (0)327958283
lewarde@nordnet.fr
<http://www.nordnet.fr/lewarde>
mme. K. Sprimont (communication)
Le Centre présente un ensemble de structures complémentaires: un musée de la mine, un Centre de Culture Scientifique et Technique de la Mine et de l'Energie, un fonds de 2,5 km d'archives et un fonds iconographique riche.
Mission est diffusion de la culture du bassin minier du Nord-Pas-de-Calais.

Musée du Bassin Houiller

Carreau Wendel
F-57540 Petite Rosselle
T +33 (0)878 70854
F +33 (0)878 51924
conservateur.carreau.wendel@wanadoo.fr
dr. U. Burghardt (conservator)
Le Carreau Wendel est un ancien siège d'extraction et de traitement du charbon exploité de 1866 à 1986 et situé au nord-est du bassin houillier lorrain.

Deutsches Bergbaumuseum Bochum

DMT-Gesellschaft für Lehre und Bildung
Am Bergbaumuseum 28
D-4791 Bochum
T +49 (0)234 5877 0
F +49 (0)234 5877111
info@bergbaumuseum.dmt.de
<http://www.bergbaumuseum.dmt.de>
prof.dr. R. Slotta (Direktor)
Das Deutsche Bergbau-Museum vermittelt einen umfassenden Einblick in den weltweiten Bergbau auf verschiedensten Bodenschätzen von vor-geschichtlicher Zeit bis heute.
Zie: *Der Anschnitt : Zeitschrift für Kunst und Kultur im Bergbau*. Hrsg. von der *Vereinigung der Freunde von Kunst und Kultur im Bergbau* (1949-...); *Metalla*. Forschungsberichte des Deutschen Bergbau-Museums. Bochum:
Deutsches Bergbau Museum

Bergbaumuseum Wurmrevier e.V.

Martinstraße 5
D-52477 Alsdorf
T +49 (0)2404 816 45
F +49 (0)2404 872 98
<http://www.alsdorf.de/bergbaumuseum>
Frau S. Hacke
Die Ziele des Vereins sind: die Erforschung und Dokumentation der regionalen Bergbaugeschichte, die Förderung und Pflege der bergmännischen Kultur, die Errichtung und Pflege einer Museumssammlung und der Aufbau und die Unterhaltung eines Bergbaumuseums.

Besuchbergwerk Rischbachstollen

Josefstalerstraße 8
D-66368 St. Ingbert
T +49 (0)6894 383295

F +49 (0)6894 383295
vfg@handshake.de
<http://www.handshake.de/user/odin/bergwerk.htm>
H.-W. Krick
Steinkohlen-Besucherbergwerk der Saar-Lor-Lux Region im Original Grubenstollen.

Saarländisches Bergbaumuseum
Niederbexbacherstraße
D-66450 Bexbach
T +49 (0)6826 529177
F +49 (0)6826 4887
<http://www.saarland-plus.de/saarland/homburg/bergbaumuseum.htm>
E. Keller
Das Saarländische Bergbaumuseum wurde im Jahre 1934 eingerichtet. Besondere Attraktion ist ein realistisch gestalteten unterirdischen Schaubergwerksanlage. Das Museum befindet sich im Hindenburgturm mit verschiedene Abteilungen: Geologie, Technik, Sicherheit und Sozialgeschichte.

Westfälisches Industrie Museum, Zeche Zollern II/IV
Grubenweg 5
D-44388 Dortmund
T +49 (0)231 6961 111
F +49 (0)231 6961114
<http://www.castrop-rauxel.de/zollern.html>
Die Zeche Zollern II/IV ist einer der acht Standorte und die Zentrale des 1979 vom Landschaftsverband Westfalen-Lippe gegründeten Westfälischen Industriemuseums. Das Museum hat den Auftrag, die Kultur des Industriezeitalters und ihre Entwicklung beispielhaft zu erforschen und auszustellen.

Industrion, Museum voor Industrie en Samenleving

Museumplein2
NL-6461 MA Kerkrade
T +31 (0)45 5670809
F +31 (0)45 5463848
info@industrion.nl
<http://www.Industrion.nl>
J. Finger (PR)
Het museum geeft een beeld van de industrieën die een belangrijke rol spelen of gespeeld hebben in de ontwikkeling van Nederland en Limburg, van keramische industrie tot steenkolenmijnbouw.

Steenkolenmijn Valkenburg

Daalhemerweg 31
NL-6301 BJ Valkenburg
T +31 (0)43 6012491
F +31 (0)43 6016550
ecaselli@xs4all.nl
<http://www.maximedia.nl/steenkolenmijn>
L. Caselli
De wereld van de mijnbouw in een ondergrondse omgeving. Ondergrondse filmzaal met promotiefilm van de Staatsmijnen.

Geologisch en Mijnbouw Historisch Museum i.o.

p/a Kasteel Hoensbroek, Postbus 36
NL-6430 AA Hoensbroek/Heerlen
T +31 (0)45 5227272
j.weijers@geonheerlen.nl
J. Weijers (conservator)

Overige

Projectgroep Mijnwerkers-geschiedenis

Notenlarenstraat 74
B-3500 Hasselt

T +32 (0)11 27448
F. van Hinsberg
Sociaal-historisch onderzoek naar
mijnwerkers in Belgisch Limburg

Unité Meuse-Moselle

Facultés Universitaires de Notre-Dame
de la Paix

Rempart de la Vierge 8

B-5000 Namur

T +32 (0)81 724900

F +32 (0)81 724900

jean-marie.collignon@fundp.ac.be

<http://www.fund.ac.be/eco/meuse-moselle>

J.-M. Collignon

L'Unité Meuse-Moselle a pour objectifs l'étude et la cartographie, à toutes les époques et sous tous les aspects. L'originalité du travail tient au fait que de multiples aspects (vie politique, juridique, militaire, religieuse, culturelle, économique, sociale, etc...) sont examinés sur la même aire géographique.

Zie: Hermann W.-H. & P. Wynants (Hg.) *Acht Jahrhunderte Steinkohlebergbau-Huit Siècles de Charbonnage*. Colloque Meuse-Moselle 2. Namur: Facultés Universitaires Notre-Dame de la Paix

Stichting Erfgoed Eisden

P. Nicoulaan 24

B-3630 Eisden/Maasmechelen

T +32 (0)89 764575

F +32 (0)89 764575

<http://www.conservare.be/vvia/Seeisden.htm>

J. Kohlbacher

De vereniging zet zich in voor het beschermen en conserveren van alle roerend en onroerend erfgoed, en het beschrijven en vastleggen van de

geschiedenis van Eisden. In 1985 is daaruit ook de Werkgroep Limburgse Mijnegebouwen ontstaan.

Zie: *Eisden*. Eisden: Stichting Erfgoed Eisden (1995 -)

Rheinisches Industriemuseum Oberhausen

Landschaftsverband Rheinland

Hansastraße 20

D-46049 Oberhausen

T +49 (0) 208 8579-0

F +49 (0)208 85 79-1 01

<http://www.lvr.de/dez9/Amt91/rim/rimoberh.htm>

prof.dr. R. Wirtz

Das Rheinische Industriemuseum ist zugleich die Zentrale mit Sitz der Museumsleitung, Verwaltung, Bibliothek, des Fotoarchivs und der Werkstätten. Die facettenreiche Geschichte der Eisen- und Stahlindustrie an Rhein und Ruhr entfaltet sich in der ehemaligen Zinkfabrik Altenberg in Oberhausen.

Grubenarchäologischen Gesellschaft n.e.V.

Echternstraße 25

D-31552 Rodenberg/Deister

T +49 (0)5723 6488

F +49 (0)5723 6488

gag@untertage.com

<http://www.untertage.com/indexe.htm>

Th. Krassmann

Die Grubenarchäologische Gesellschaft ist eine Vereinigung von Freunden des Altbergbaus und der Erkundung und Dokumentation unterirdischer Hohlräume. Erforschung und Beschreibung unterirdischer Räume.